

УДК 339.92(477):061.1

Володимир Савченко

УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄС – ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕРЕВАГ

Владимир Савченко

ДОГОВОР ОБ АССОЦИАЦИИ УКРАИНЫ С ЕС – ПУТИ РЕАЛИЗАЦИИ ПРЕИМУЩЕСТВ

Volodymyr Savchenko

UKRAINE ASSOCIATION AGREEMENT WITH THE EU – WAYS OF BENEFITS

Надано авторський підхід щодо переваг і проблем, які виникли у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Підкреслено неоднозначність сприйняття суспільством торговельної частини угоди через вітчизняні внутрішні проблеми – критичний стан економіки, а саме промислового і товарного виробництва, соціальної сфери, зношеність фондів, інфраструктури та інше. Зазначено, що заклики до боротьби із корупцією не призвели до реальних дій. Запропоновано й аргументовано, що для впровадження у життя положень Угоди необхідно розробити, затвердити і задіяти комплекс документів законодавчого та нормативного характеру, які відповідають аналогам Європейського Союзу.

Ключові слова: імплементація, Угода про асоціацію, Європейський Союз, економіка, митно-тарифне регулювання, стандартизація, конкуренція.

Табл.: 2. Бібл.: 21.

Предложен авторский подход относительно преимуществ и проблем, которые возникли у связи с подписанием Договора об ассоциации Украины и Европейского Союза. Подчёркнуто неоднозначность восприятия обществом торговой части договора из-за отечественных внутренних проблем – критического состояния экономики, а именно промышленного и товарного производства, социальной сферы, износ фондов, инфраструктуры и другое. Указано, что призывы к борьбе с коррупцией не были подкреплены реальными действиями. Предложено и аргументировано, что для внедрения в жизнь положений Договора необходимо разработать, утвердить и задействовать комплекс документов законодательного и нормативного характера, которые соответствуют аналогам Европейского Союза.

Ключевые слова: имплементация, Договор об ассоциации, Европейский Союз, экономика, пошлинно-тарифное регулирование, стандартизация, конкуренция.

Табл.:2. Библ.: 21.

Courtesy of the author's approach to the benefits and challenges arising from the signing of the Ukraine Association Agreement with the European Union. Emphasized the ambiguity of public perception of the trade agreement through internal domestic problems - the critical state of the economy, such as industrial production and trade, social services, depreciation of assets, infrastructure and more. Specifies that calls to fight corruption did not lead to loyal action. Proposed and argued that implementation of the provisions of the Agreement needs to develop, adopt and enact a set of documents legislative and regulatory measures that meet the analysis of the European Union.

Key words: implementation, the Association Agreement, the European Union, economy, customs and tariff regulation, standardization and competition.

Tabl.: 2. Bibl.: 21.

JEL Classification: F 00

Постановка проблеми. Задекларований європейський вибір нашої держави передбачає проведення певних послідовних і глобальних за своїм характером дій, однією з яких стало підписання Угоди про асоціацію України і Європейського Союзу. Неоднозначна реакція суспільства на цю Угоду, проблеми з впровадженням інших раніше прийнятих документів потребують наукового осмислення ситуації та розроблення заходів прикладного характеру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню особливостей і визначенню наслідків для вітчизняної економіки від імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС присвячені праці провідних науково-дослідних інститутів, а також знаних учених-економістів, зокрема В. Г. Андрійчука, І. Бураковського, В. М. Гейця, О. І. Шниркова та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблеми трансформації економіки у зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом і конкретизація шляхів подальшої роботи щодо змін зовнішньоекономічних відносин та самого господарського комплексу, на наш погляд, ще недостатньо висвітлені у вітчизняній науковій літературі, що зумовлює необхідність подальших досліджень.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є вивчення ситуації, яка склалася після підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, надання теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій щодо використання переваг від цієї співпраці.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Виклад основного матеріалу. У Брюсселі 27 червня 2015 року було підписано економічну частину Угоди про асоціацію (власне зону вільної торгівлі) між Україною та Європейським Союзом, що завершило її узгодження у цілому. 16 вересня 2015 року Європейський Парламент синхронно з Верховною Радою України ратифікували документ. Нагадаємо, що церемонія підписання політичної частини угоди відбулася 21 березня 2014 року і вона складається з Преамбули, Статті 1 та розділів I, II і VII.

Розрив у підписанні двох відмінних частин Угоди про асоціацію призвів до непорозуміння, а іноді й спекуляцій на тему значення кожної з них. Завдання цього дослідження ми вбачаємо в аналізі ситуації, визначенні шляхів реалізації переваг та подолання проблем, які витікають у силу зміни становища у разі підписання економічної частини угоди.

Переговорний процес щодо укладення угоди між Україною та ЄС розпочався 5 березня 2007 р., а офіційно закінчився 19 грудня 2011 р. Тема всеохопної зони вільної торгівлі з'явилась на рік пізніше, після вступу України до Світової організації торгівлі, шлях до членства у якій був дуже тривалим і нелегким. Процес приєднання України до системи ГАТТ/СОТ розпочався 17 грудня 1993 р., коли було прийнято рішення про створення Робочої групи із розгляду заявки щодо приєднання. У всі наступні роки проблеми вступу були предметом внутрішньополітичної жорсткої боротьби. Лише 5 лютого 2008 р. на засіданні Генеральної Ради Світової організації торгівлі було прийнято рішення щодо приєднання України до Марракеської угоди про заснування СОТ і 16 травня того ж року наша держава стала 152-м офіційним членом Світової організації торгівлі. Зазначене дало змогу включити до переговорного процесу з Європейським Союзом питання створення поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) між сторонами, яка стала інтегральною частиною Угоди про асоціацію.

Переговори, як вже зазначалося, закінчилися парафуванням Угоди у грудні 2011 року. Потім, виходячи зі зміни внутрішньополітичної ситуації у країні, зокрема посилення практики вибіркового правосуддя, поступок у національному суверенітеті (так звані Харківські угоди), ЄС загальмував її підписання. Вступив у дію механізм Східного партнерства (СхП), до якого Україна увійшла у 2008 р. разом з Молдовою, Білоруссю (умовно) і трьома державами Закавказзя.

Водночас Європейський Союз розраховував сприяти впровадженню в нашій державі європейських норм і у такий спосіб демократизувати суспільство та бізнес. Такою була позиція керівництва ЄС перед підписанням Угоди про асоціацію в листопаді 2013 року. В останній момент, не витримавши тиску Російської Федерації, Україна відмовилася від підписання Угоди. Справедливо буде також констатувати, що економіка нашої держави не була готова до введення ПВЗВТ (на нашу думку, вона не готова і сьогодні).

Після сформування нового уряду в березні 2014 р. розпочалася потужна інформаційна кампанія, фінансована Євросоюзом. За участю підприємців та урядовців відбувалися численні семінари і конференції. Запрацювали роз'яснювальні сайти Інтернету. Окрему консультаційну службу створило Представництво України при ЄС у Брюсселі. Проте позиції у суспільстві були і далі залишаються неоднозначними. Не допомогло навіть те, що Євросоюз пішов на одностороннє відкриття ринків, залишивши Україні існуючі мита ще на рік.

Головною причиною зазначеного залишається катастрофічний стан економіки. Йдеться про промислове та аграрне виробництво, соціальну сферу, зношеність фондів, інфраструктуру та інше. Фінансово-кредитна система дестабілізувала господарський комплекс, створила механізм штучних банкрутств, виводила кошти в офшорні зони, збіднювала основну частину населення. Масове розкрадання попередньою владною верхівкою не було зупинене, а тільки посилювалося. Розмови щодо боротьби з корупцією не перетворилися у реальні дії.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Прозорі передбачувані оподаткування та митний контроль відсутні, що не дозволяє бізнесу вибудовувати стратегічні плани переорієнтації на ринки ЄС. Підвищується загроза повної конфронтації з РФ, що зводить нанівець довгострокові проекти з нею. Слова про європейську інтеграцію як мету й національну ідею не підкріплюються конкретними справами.

Розглянемо, що було рушієм економічного піднесення у сусідніх з нами країнах Центрально-Східної Європи. Здебільшого це відновлення виробництв, які працювали за часів соціалістичної формації. Для Польщі, Румунії, Чеської Республіки, Словаччини, Угорщини такими стали автомобілебудування і взагалі машинобудування. В тій же Угорщині, а крім неї, у Болгарії та Словенії, провели модернізацію виробництв фармацевтичної галузі, побутових електроприладів і устаткування – периферійного комп'ютерного обладнання, пральних машин, холодильників та інше.

Пропозиції щодо подібного шляху розвитку надходили до України ще на початку 1990-х років минулого століття. Достатньо згадати: проекти виробництва українських легкових автомобілів разом із США та Республікою Корея; спільне виробництво цивільних та військових транспортних літаків з Францією, а потім з європейським концерном «Аеробус»; виробництво тракторів з Німеччиною, Італією і Польщею. Сьогодні потрібно відновити інвестиційну привабливість, йти зазначеним шляхом, особливо враховуючи масове згортання подібних проектів у Російській Федерації.

Відновлене матеріальне виробництво стане потужним експортним чинником, забезпечить внутрішній ринок, підніме супутні галузі – сферу обслуговування, науку, освіту, медицину та інші.

Приклади реалізації угод з ЄС знайти неважко. В першу чергу, це досвід Польщі чи Румунії, які у свій час були особливо близькі до українських реалій. Так званий європейський вибір, що став гаслом української влади починаючи з 1993 р., а з 1998 р. увійшов у всі спільні заяви України та ЄС, може бути реалізований тільки через виконання підписаної Угоди [1].

У 2016 році розпочалася певна робота щодо реалізації положень Угоди в нашій державі. Кабінет Міністрів України 18 лютого схвалив план заходів з імплементації розділу IV «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею». Фактично йдеться про деталізацію завдань у таких сферах, як тарифна лібералізація, технічне регулювання, державні закупівлі, санітарні та фітосанітарні заходи, інтелектуальна власність, митні питання та сприяння торгівлі, лібералізація торгівлі послугами, конкурентна політика.

З ініціативи Мінагрополітики 24 лютого 2016 року Кабінет Міністрів України ухвалив Розпорядження «Про схвалення Всеохоплюючої стратегії імплементації Глави IV (Санітарні та фітосанітарні заходи) Розділу IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» Угоди про асоціацію між Україною та ЄС». Стратегію розроблено за підтримки експертів проекту ЄС «Вдосконалення системи контролю безпечності харчових продуктів в Україні» на виконання «Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на 2014–2017 роки».

Схвалений урядом документ визначає графік системної нормативно-правової адаптації вітчизняного законодавства у сфері санітарних та фітосанітарних заходів до законодавства Євросоюзу. Пристосовуючи вітчизняні норми до вимог ЄС, ми наближаємося до європейського ринку, потенційно відкриваючи його для українських виробників [2].

В одній з небагатьох ґрунтовних статей, присвячених цій проблемі, Ю. В. Кирилюк визначає загальний стан імплементації Угоди про асоціацію України з ЄС в економічному спрямуванні (табл. 1). З табл. 1 видно чисельні заходи законодавчого та нормативного характеру, що їх необхідно розробити, затвердити і впровадити.

Таблиця 1

Виконання Угоди про асоціацію України з ЄС за напрямками Розділу V «Економічне та галузеве співробітництво» станом на 30.12.2015 р.

Розділ V Економічне та галузеве співробітництво		Необхідно прийняти	Не виконано в зазначений термін	Прийнято	Частково прийнято
Глава 1	Співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну енергетику	30	0	2	5
Глава 4	Оподаткування	9	0	0	0
Глава 6	Навколишнє середовище	155	0	0	1
Глава 7	Транспорт	64	4	0	0
Глава 13	Законодавство про заснування та діяльність компаній, корпоративне управління, бухгалтерський облік та аудит	15	0	0	0
Глава 17	Сільське господарство та розвиток сільських територій	59	0	0	0
Глава 20	Захист прав споживачів	18	0	0	0
Глава 21	Співробітництво у галузі зайнятості, соціальної політики та рівних можливостей	42	0	0	0
Глава 22	Громадське здоров'я	17	0	0	3
Всього		409	4	2	9

Джерело: [3].

З наведених даних видно, яку величезну нормативно-законодавчу роботу передбачається виконати. Всього потрібно прийняти 409 документів, з яких прийнято тільки 2. Повністю відсутні документи по всіх спрямуваннях за винятком співробітництва у сфері енергетики, включаючи ядерну. Ситуація ускладнюється проблемами ухвалення законів у Верховній Раді України, а особливо їх реального втілення у життя на всіх рівнях суспільства, зневіреного в ефективності реформування та відповідності задекларованих намірів реальним результатам і їх впливі на стан економіки та рівень життя населення.

До речі, текст економічної частини угоди – це близько 98 % її загального обсягу (1357 із 1378 сторінок за винятком протоколів і додатків). При цьому положення щодо торгівлі й торговельних питань становлять більшу частину не тільки економічної політики Угоди, а й документа загалом – близько 80 %. Крім торгівлі, до економічної частини ввійшли спрямування юридичного характеру, свободи та безпеки, економічного та секторального співробітництва, фінансового сектору і боротьби з корупцією.

Як найбільший у світі торговельний блок (32,6 % світового експорту та 24,6 % світового імпорту), ЄС має угоди з багатьма країнами. Він створив зони вільної торгівлі із 25 країнами світу. Проте слід зауважити, що це далеко не визначальна кількість членів СОТ. Крім того, сюди не входять економічно потужні і розвинені країни, такі як США, Японія, Китай, Індія, Канада, Об'єднані Арабські Емірати та інші. Між тим, на нашу думку, подібна угода завжди більш вигідна для країн з конкурентоспроможною інноваційною економікою, у крайньому разі на першому етапі дії ЗВТ.

Україна, що розвиває експортноорієнтовану економіку, має торговельні зв'язки з партнерами із 191 країни світу, однак створила тільки 2 зони вільної торгівлі: 1 червня 2012 р. із країнами Європейської асоціації вільної торгівлі (Ісландія, Ліхтенштейн, Норвегія, Швейцарія); 20 вересня 2012 року з країнами СНД – проте в умовах сьогодення остання діє далеко не у повному обсязі.

Передбачена Угодою ГВЗВТ виходить далеко за межі класичних зон вільної торгівлі і передбачає не лише відкриття ринків для більшості товарів та послуг, а також надання доступу до державних закупівель (їх обсяг становить близько 19 % ВВП ЄС), лібералізацію режимів іноземного інвестування, запровадження нових правил щодо

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

конкурентної політики, у тому числі державної допомоги, застосування сучасних норм захисту прав інтелектуальної власності.

Переваги від створення ГВЗВТ з ЄС:

- інтеграція в єдиний внутрішній ринок ЄС стане потужною рушійною силою економічного розвитку України, прискорить проведення необхідних перетворень у нашій державі;

- завдяки суттєвому зниженню чи повному скасуванню ввізних мит (на 97 % Україною та 96,3 % ЄС) вітчизняні підприємці отримають доступ на найбільший у Європі ринок (у країнах ЄС проживають понад 508 млн населення) з високим рівнем купівельної спроможності;

- Угода створює інституційні та правові передумови для запобігання і протидії корупції [4, с. 13–14].

Ставка імпортного мита для вітчизняних товарів (крім окремих видів сільськогосподарської продукції) знижується у середньому із 7 до 0,5%. Україна поступово лібералізуватиме доступ на внутрішній ринок протягом чотирьох років. Остаточні тарифні ставки для основних груп товарів наведені у табл. 2.

Для найбільш чутливих товарів заплановано введення нетарифних методів регулювання, зокрема квотування продукції за умови нульової ставки мита. Україна передбачила застосування квот на м'ясо свинини, птиці та цукор. Перелік тарифних квот ЄС налічує 36 позицій, переважно товарів сільського господарства і харчової промисловості (явний незбіг кількості позицій та пріоритетів – авт.).

В Угоді передбачається можливість через п'ять років провести консультації щодо змін у частині вільної торгівлі.

Таблиця 2

Зміна середньої арифметичної адвалерної ставки мита за окремими групами товарів без урахування спеціальних мит та квот

Група товарів	Імпортні мита України		Імпортні мита ЄС	
	Базова ставка	Остаточна ставка	Базова ставка	Остаточна ставка
Продукти сільського господарства	6,5	2,1	3,7	0,0
Продукти лісового господарства	1,9	0,5	1,2	0,0
Продукти рибного господарства	2,3	1,0	9,3	0,0
Енергоносії	0,5	0,0	0,4	0,0
Уран	2,0	0,0	0,0	0,0
Корисні копалини	4,7	0,9	0,0	0,0
Продукти харчової промисловості	9,7	3,6	9,3	0,1
Продукти тютюнової промисловості	16,7	1,5	39,7	0,0
Продукти текстильного виробництва	4,2	0,1	6,9	0,0
Одяг	11,1	0,2	10,8	0,0
Шкіряна продукція	8,0	1,0	6,3	1,5
Папір та вироби з нього	1,0	0,0	0,1	0,0
Коксове вугілля та продукти нафтопереробки	1,2	0,1	1,3	0,0
Продукти хімічної галузі	2,9	0,2	4,2	0,4
Продукти гумових і пластмасових виробів	4,5	0,9	4,8	0,4
Мінеральна продукція та інші неметалеві вироби	6,9	1,7	3,4	0,5
Металургійне виробництво	0,5	0,0	1,6	0,9
Готові металеві вироби	4,8	1,0	2,9	0,4
Машини й устаткування	2,8	0,4	2,0	0,0
Комп'ютери та офісне устаткування	1,3	0,3	0,5	0,0
Автотранспортні засоби, причепа та напівпричепа	5,8	3,5	6,3	2,0
Електроенергія	3,0	0,0	0,0	0,0
Медичне та оптичне обладнання	3,7	1,5	2,5	0,2

Джерело: [5, с. 27–28].

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Після підписання документа експерти прогнозують зниження внутрішніх цін, що зумовить зростання сукупного добробуту домогосподарств на 1,3 % у середньостроковій перспективі і на 4,6 % у довгостроковому періоді за інших рівних умов. Звичайно, більший вигравш могли надати зниження або повна ліквідація нетарифних обмежень у тому вигляді, як вони прийняті [6].

Розділ Угоди «Про державні закупівлі» передбачає зобов'язання України реформувати власний сектор державних закупівель та створити систему «прозорих» тендерів протягом восьми років, після чого за успішного виконання всіх умов Україна та ЄС отримають взаємний доступ до ринків державних закупівель у повному обсязі.

Ринок державних закупівель ЄС становить близько 0,5 трлн євро. На цьому етапі доступ українських підприємств навіть на вітчизняному ринку обмежений через ускладнені процедури, зростання закупівель з обмеженою участю, порушення вимог про конфіденційність заявок учасників та інше. Адаптація до норм ЄС, а особливо їх практичне застосування, як мінімум, усунуть частину перепон [7].

Модернізація законодавства та захист прав інтелектуальної власності важливі для бізнесу, оскільки підвищать рівень привабливості інвестицій у венчурний капітал, що сприятиме модернізації економіки інноваційним шляхом, дасть змогу збільшити інтелектуальну складову в українських товарах [5, с. 29].

Провідні вітчизняні вчені, зокрема В. Г. Андрійчук [8], В. М. Геєць [9], І. Бураковський [10], О. Шнирков [11], значну увагу приділили питанням Угоди, зокрема деяким аспектам митно-тарифного регулювання. Цифрові дані, що засвідчують динаміку лібералізації зовнішньої торгівлі між Україною та ЄС, наведені на офіційному сайті Служби підтримки експорту [12].

Уважне вивчення показників засвідчує, що, як уже зазначалося раніше, обнуління Євросоюзом тарифних ставок за багатьма видами сільгосппродукції здійснюватиметься лише в межах тарифних квот. При цьому слід зазначити, що експорт сільгосппродукції до країн ЄС характеризується вузькістю асортименту. Наприклад, частка м'якої пшениці та кукурудзи (це дві з 2200 тарифних ліній) становить понад 40 % загального експорту і саме для цих тарифних ліній Угодою передбачено обсяги безмитних тарифних квот значно менші, ніж при звичайних торговельних відносинах. Так, для кукурудзи безмитна тарифна квота складає становить 400,0 тис. т при тому, що у 2012 р. експорт у ЄС становив 1,18 млн т. Подібна ситуація і з пшеницею.

Тому, підсумовуючи, можна стверджувати, що реальна лібералізація зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС, відповідно до Угоди про ЗВТ, відбуватиметься з переважанням рівня торговельного захисту зі сторони Євросоюзу. Це пояснюється виваженою тарифною політикою європейських партнерів щодо захисту вразливих галузей їх економіки і зведе до мінімуму можливість врахування вітчизняних економічних інтересів у співпраці на внутрішніх ринках та на європейському континенті [8, с. 9–11].

Наближення законодавства України до норм ЄС сприятиме входженню на внутрішній ринок західних країн. Для нашої держави це тим більш важливо в умовах різкої переорієнтації із ринків збуту Російської Федерації на ринки Європейського Союзу і третіх держав [13, с. 58].

У межах відповідних положень Угоди Україна і країни ЄС вирішили посилювати технічне співробітництво завдяки удосконаленню наших нормативно-правових актів, покращення інституціонального забезпечення (метрології, стандартизації, сертифікації та акредитації, оцінки відповідності і ринкового нагляду) [14].

Останнім часом посилюється інтерес до проблем гармонізації стандартів на продовольство. Ми погоджуємося з позицією І. А. Оносової, яка вважає [15], що гармонізація нормативної бази є необхідною умовою забезпечення конкурентоспроможності держа-

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

ви на світових ринках харчових продуктів. Дослідивши групу «Харчові продукти», вона доходить висновку, що із загальної кількості 2188 стандартів гармонізованими є 656 документів, у тому числі з ISO – 394, ГОСТ – 130, EN – 72, тобто узгоджені близько 30 % загальної кількості стандартів.

Після введення в дію Закону України «Про стандартизацію» [16] та у зв'язку зі вступом у силу Угоди про асоціацію доцільним є аналіз основних змін у національній системі технічного регулювання. З початку 2016 року на території нашої держави замість національних впроваджуються європейські стандарти (євронорми). Також прийнято рішення про скасування Україною дії міждержавних стандартів серії ГОСТ [17].

Закон України «Про стандартизацію» включає європейські основи розвитку галузей. Так, для уникнення дублювання ліквідовано поняття «галузева спеціалізація». До речі, такого поняття у країнах ЄС немає.

Відбуваються зміни й у вітчизняному інституціональному середовищі. У країнах ЄС національними органами зі стандартизації є приватні структури. В Україні обмежилися напівкроком – згідно з зазначеними Законом та Розпорядженням Кабінету Міністрів України функції національного органу виконує ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації на якості» (УкрНДНЦ).

Залишається важливим підписання Угоди про взаємне визнання Україною та ЄС сертифікатів відповідності на промислову продукцію, що надасть можливість:

- взаємного визнання промислової продукції такою, що відповідає вимогам, згідно з якими вона законно перебуває на ринку однієї зі сторін;
- вільного просування на внутрішньому ринку ЄС без додаткових процедур оцінки відповідності;
- ідентичності вимог українських технічних регламентів щодо продукції вимогам відповідних директив ЄС;
- отримання вітчизняними виробниками права нанесення європейського знаку відповідності.

Гармонізація стандартів надасть змогу національним виробникам підвищити якість товарів у частині відповідності європейським вимогам, забезпечити модернізацію виробничих процесів. Проте потрібно пам'ятати, що формально проведена гармонізація призведе до значних проблем у використанні законодавчих актів ЄС. Також вітчизняним виробникам слід враховувати можливість посиленої конкуренції імпортерів [13, с. 60–62].

Розглянемо деякі аспекти можливого впливу Угоди про асоціацію на окремі складові агропромислового комплексу країни.

На представників бізнесу очікують як вигоди, так і певні ризики. Продовжуватиметься практика впровадження на переробних підприємствах міжнародних систем управління якістю та безпекою харчових продуктів, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності продовольчої сировини і виробів. Разом з тим, під час перехідного періоду переробникам доведеться фінансувати впровадження євростандартів і навчитися відстоювати власні інтереси на ринках ЄС, де вони матимуть потужних конкурентів. Потрапити на ці ринки можуть тільки підприємства, які випускатимуть високоякісну продукцію.

Як споживачі продовольчих товарів, домогосподарства отримують більш широкий вибір харчових продуктів. Водночас, як виробники сільськогосподарської продукції, зокрема м'яса та молока, домогосподарства опиняться у важкому становищі і будуть змушені зробити вибір: скорочувати поголів'я худоби або нести додаткові витрати, пов'язані з об'єднанням у кооперативи чи інші форми господарювання.

У кінцевому результаті, освоюючи випуск якісної продукції та завойовуючи ринки збуту, домогосподарства отримають робочі місця і гідну заробітну плату.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Виробництво картоплі та овочів на 95% зосереджено в особистих господарствах населення, де система якості і гарантовані ринки збуту відсутні. Вирішення проблеми можливе лише завдяки розвитку обслуговуючої кооперації.

Певні інтеграційні процеси з ЄС сприятимуть позитивним тенденціям розвитку сільських територій. Разом з тим у короткостроковій перспективі це зумовлюватиме відставання у ринковому поділі праці у зв'язку з неминучою втратою частини потенціалу, зниженням якості трудових ресурсів і, як наслідок, виникненням нових бар'єрів щодо економічного зростання. Доходи селянських і фермерських господарств можуть суттєво знизитися. Через невідповідність вимогам стандартів продукції зменшаться платежі до місцевих бюджетів, що негативно вплине на розвиток сільських територій. Протяжність перехідного періоду і глибина падіння залежатимуть від того, наскільки швидко й ефективно будуть подолані зазначені проблеми [18, с. 34-35].

На закінчення дослідження розглянемо нормативно-правове забезпечення управління природоохоронними проектами у контексті Угоди про асоціацію.

Україна має досить відпрацьовану нормативно-правову базу щодо проведення державної екологічної політики та управління природоохоронною діяльністю, які здійснюються з урахуванням європейського досвіду. Разом з тим прогрес у наближенні вітчизняного законодавства до законодавства країн ЄС можна оцінювати лише як реалізацію 50 % із запланованих заходів. З прийняттям Угоди про асоціацію з'явилися нові проблеми, які потребують виважених підходів та впровадження законодавчих ініціатив [19, с. 38].

Необхідно зосередити увагу навколо таких ключових питань:

- управління екологічними ризиками промислових і сільськогосподарських підприємств;

- поліпшення якості повітря, моніторинг водних та земельних ресурсів;

- покращення ситуації на сміттєзвалищах та переробка сміття [20; 21].

Вирішення цих і подібних їм питань сприятиме навколишньому середовищу і його охороні, вкаже на ту увагу, яку приділяє Україна цій частині Угоди про асоціацію.

Висновки і пропозиції.

1. Процес підготовки до підписання Угоди про асоціацію між Україною і Європейським Союзом був дуже тривалим і болісним, супроводжувався жорсткими політичними подіями і викликав неоднозначну реакцію у суспільстві.

2. Головною причиною несприйняття населенням економічної складової Угоди є катастрофічний стан вітчизняної економіки в частині промислового і товарного виробництва, соціальної сфери, зношеності фондів, інфраструктури та іншого. Розвал фінансово-кредитної системи дестаблізував господарський комплекс, створив механізм штучних банкрутств, сприяв виведенню коштів у офшорні зони, довів до бідності більшість населення. Масове розкрадання попередньою владою не було зупинене, а тільки посилювалося. Заклики до боротьби із корупцією не перетворилися у реальні дії.

3. Для впровадження у життя положень Угоди необхідно розробити, затвердити і реалізувати численні заходи законодавчого та нормативного характеру (конкретно 409 документів) у таких спрямуваннях: співробітництво у сфері енергетики, включаючи ядерну; оподаткування; навколишнє середовище; транспорт; заснування і діяльність компаній; корпоративне управління; бухгалтерський облік та аудит; сільське господарство і розвиток сільських територій; захист прав споживачів; зайнятість і соціальна політика; здоров'я населення.

4. Реальна лібералізація зовнішньоторговельних відносин між Україною та ЄС відповідно до Угоди відбуватиметься з переважанням рівня торговельного захисту зі сторони Євросоюзу, що пояснюється виваженою торговельною політикою європейських партнерів щодо захисту вразливих галузей їх економіки і зведе до мінімуму можливість

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

врахування вітчизняних інтересів у співпраці на внутрішніх ринках та на західноєвропейському континенті.

5. Гармонізація стандартів надасть національним виробникам змогу підвищити якість продукції, забезпечити модернізацію виробничих процесів. Разом з тим формально проведена гармонізація призведе до значних проблем у використанні законодавчих актів ЄС. Слід враховувати і реальну можливість посилення конкуренції імпортерів.

Список використаних джерел

1. *Імплементация Угоди про асоціацію Україна – ЄС як дзеркало української зрілості* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uaforeignaffairs.com.ua>.
2. Між Україною та ЄС почала діяти зона вільної торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua>.
3. *Кирилюк Ю. В.* Особливості імплементації економічної частини угоди про асоціацію України з ЄС / Ю. В. Кирилюк // Чотириохрівневе забезпечення соціально-економічного розвитку в умовах євроінтеграційних процесів (держава, регіон, галузь, підприємство) : монографія / за заг. ред. В. Ф. Савченка, Т. Л. Шестаковської. – Чернігів, 2016. – С. 67–83.
4. *Рудік О.* Угода про асоціацію з ЄС: значення для України / О. Рудік // Казна України. – 2014. – № 5. – С. 10–14.
5. *Шмиголь Н. М.* Вплив Угоди про асоціацію між Україною та ЄС на економічне становище / Н. М. Шмиголь, Д. О. Кайнара, А. А. Антонюк // Держава та регіони. Серія Економіка та підприємство. – 2013. – № 6. – С. 27–30.
6. *Горенко О.* Соціальні горизонти європейського єднання і Україна: концептуально-історичні підходи і політична практика / О. Горенко. – К., 2007. – 2013 с.
7. *Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління* : звіт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. – К., 2013. – 127 с.
8. *Андрійчук В. Г.* Вплив угоди про асоціацію між Україною та ЄС на митно-тарифне регулювання і зовнішньоторговельний режим сторін / В. Г. Андрійчук, І. І. Іванов // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2014. – № 13. – С. 4–15.
9. *Можливості і застереження щодо наслідків уведення в дію положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною* / за ред. В. М. Гейця. – К.: ДУ «Ін-т екон. та прогнозув.» НАН України, 2013. – 98 с.
10. *Оцінка витрат і вигод від укладання угоди про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС* / І. Бураковський, К. Куценко, А. Кобилянська та ін. – К. : К. І. С., 2010. – 96 с.
11. *Шнирков О. І.* Передумови та наслідки створення поглибленої зони вільної торгівлі між Україною та ЄС [Електронний ресурс] / О. І. Шнирков. – Режим доступу : <http://www.iir.kiev.ua/ua/press/publication/2011/04/news255.html>.
12. *Офіційний сайт Служби підтримки експорту* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://exporthelp.europa.eu/thdapp/index.htm>.
13. *Герасим Ю. Й.* Аналіз національної системи стандартизації і сертифікації у контексті угоди про асоціацію України та ЄС / Б. Й. Герасим // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2015. – № 3 (80). – С. 58–65.
14. *Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.* Урядовий портал (текст) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344.
15. *Оносова І. А.* Моніторинг і оцінка стану гармонізації національних стандартів на харчову продукцію в контексті державної політики України / І. А. Оносова // Товарознавство та інновації. – 2013. – Вип. 5. – С. 179–187.
16. *Про стандартизацію* : Закон України від 5 червня 2014 року № 1315-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 31. – Ст. 1058.
17. *Про прийняття європейських та міжнародних нормативних документів як національних стандартів України, змін до національних стандартів України та скасування національних стандартів України* [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 30 грудня 2014 р. № 1493. – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua/>.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

18. Аналіз впливу асоціації з Європейським Союзом на агропромисловий сектор Чернігівського та Миколаївського регіонів / В. М. Бойко, Д. М. Дибченко, Р. М. Олексенко, М. М. Селінний, Г. І. Сич. – Чернігів : Сіверський центр післядипломної освіти, 2014. – 116 с.

19. Тихенко В. С. Нормативно-правове забезпечення управління природоохоронними проектами в Україні у контексті Угоди асоціації з ЄС / В. С. Тихенко // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2014. – № 3 (28). – С. 38–42.

20. Потапенко В. Г. Угода про асоціацію з ЄС в сфері екологічної безпеки та сталого розвитку: очікувані результати, ціна питання [Електронний ресурс] / В. Г. Потапенко. – Режим доступу : <http://newukraineinstitute.org/media/news/437/file/Ugoda%20pro%20Asociaciyu%20z%20EU.pdf>.

21. Про затвердження Національного плану дій з охорони навколишнього природного середовища на 2011-2015 роки: Розпорядження від 25 травня 2011 р. № 577-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-p>.

References

1. Implementacziya Uhody pro asotsiatsiiu Ukraina – YES yak dzerkalo ukraïnskoi zrilosti [The implementation of the Association Agreement Ukraine – EU as a mirror Ukrainian maturity]. Retrieved from <http://uaforeignaffairs.com.ua>.

2. Mizh Ukrainoiu ta YES pochala diiaty zona vilnoi torhivli [The EU and Ukraine launched free trade zone]. Retrieved from <http://www.unian.ua>.

3. Kyryliuk, Yu.V. (2016). Osoblyvosti implementastii ekonomichnoi chastyny uhody pro asotsiastiiu Ukrainy z YES [Features of the implementation of the economic part Association Agreement Ukraine with the EU]. *Chotyrokhrivneve zabezpechennia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku v umovakh yevrointehratsiinykh protsesiv (derzhava, region, haluz, pidpriemstvo) – Four-socio-economic development in the European integration process (state, region, sector, company)*. Chernihiv (in Ukrainian).

4. Rudik, O. (2014). Uhoda pro asotsiatsiiu z YES: znachennia dlia Ukrainy [Association Agreement with the EU: Implications for Ukraine]. *Kazna Ukrainy - Treasury Ukraine*, no. 5, pp. 10–14 (in Ukrainian).

5. Shmyhol, N.M., Kainara, D.O. & Antoniuk, A.A. (2013). Vplyv Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YES na ekonomichne stanovyshe [Impact of the Association Agreement between Ukraine and the EU on economic situation]. *Derzhava ta rehiony. Serii. Ekonomika ta pidpriemstvo – The state and the regions. Series Business and Enterprise*, no. 6, pp. 27–30 (in Ukrainian).

6. Horenko, O. (2007). *Socialni horyzonty yevropeiskoho yednannia i Ukraina: kontseptualno-istorychni pidkhody i politychna praktyka [Social horizons of European unity and Ukraine: conceptual and historical approaches and political practice]*. Kyiv (in Ukrainian).

7. Ekonomichna skladova Uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YES: naslidky dlia biznesu, naselennia ta derzhavnoho upravlinnia [The economic part of the Association Agreement between Ukraine and the EU : implications for business people and government]. *Zvit Instytutu ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultacii – Report the Institute for Economic Research and Policy Consulting*. Kyiv (in Ukrainian).

8. Andriichuk, V.G. & Ivanov, I.I. (2014). Vplyv uhody pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YES na mytno-taryfne rehuliuвання i zovnishnotorhovelnyi rezhym storin [Impact of the Association Agreement between Ukraine and the EU on customs- tariff regulation and foreign trade regime of the parties]. *Zovnishnya torgivlya: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade , economics, finance , law*, no. 13, pp. 4–15 (in Ukrainian).

9. Heiets, V.M. (ed.) (2013). *Mozhlyvosti i zasterezhennia shchodo naslidkiv uvedennia v diiu polozhen Uhody pro asotsiatsiiu mizh YES ta Ukrainoiu [Features and warnings about the consequences of putting into force of the Association Agreement between the EU and Ukraine]*. K.: DU «In-t ekon. ta prohnouzuv.» NAN Ukrainy (in Ukrainian).

10. Burakovskiy, I., Kucenko, K. & Kobylanska, A. (2010). *Otsinka vytrat i vyhod vid ukladannia uhody pro zonu vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta YES [Assessing the costs and benefits of an agreement on free trade zone between Ukraine and the EU]*. Kyiv: K.I.S. (in Ukrainian).

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

11. Shnyrkov, O.I. (2014). *Peredumovy ta naslidky stvorennia pohlyblenoї zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta YES* [Background and consequences of the establishment of a free trade zone between Ukraine and the EU]. Retrieved from <http://www.iir.kiev.ua>.

12. Oficiinyi sait Sluzhby pidtrymky eksportu [Official Export Helpdesk]. Retrieved from <http://exporthelp.europa.eu/thdapp/index.htm>.

13. Herasym, Yu.I. (2015). Analiz natsionalnoi systemy standartyzatsii i sertyfikatsii u konteksti uhody pro asotsiatsiiu Ukrainy ta YES [Analysis of the national system of standardization and certification in the context of the Association Agreement Ukraine and the EU]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo – Foreign trade, economics, finance, law*, no. 3 (80), pp. 58–65 (in Ukrainian).

14. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom [Association Agreement between Ukraine and the European Union]. Retrieved from http://www.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=246581344.

15. Onosova, I.A. (2013). Monitorynh i otsinka stanu harmonizatsii natsionalnykh standartiv na harchovu produktsiiu v konteksti derzhavnoi polityky Ukrayiny [Monitoring and assessment of harmonization of national standards for food products in the context of Ukraine's state policy]. *Tovaroznavstvo ta innovatsii – Commodity and innovation*, no. 5, pp. 179–187 (in Ukrainian).

16. Pro standartyzatsiiu: Zakon Ukrainy vid 5 chervnia 2014 roku № 1315-VII [On Standardization: Law of Ukraine on June 5, 2014 № 1315-VII]. *Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy – Supreme Council of Ukraine*. No. 31.

17. Pro pryshchattsha yevropeyskykh ta mizhnarodnykh normatyvnykh dokumentiv yak natsionalnykh standartiv Ukrainy, zmin do natsionalnykh standartiv Ukrainy ta skasuvannia natsionalnykh standartiv Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 30 hrudnia 2014 r. № 1493 [On the adoption of European and international regulations as national standards of Ukraine, amendments to national standards of Ukraine and the abolition of national standards of Ukraine: Order of the Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine on December 30, 2014 № 1493]. Retrieved from <http://search.ligazakon.ua>.

18. Boiko, V.M. (2014). *Analiz vplyvu asotsiatsii z Yevropeiskym Soiuzom na ahropromyslovyi sektor Chernihivskoho ta Mykolaivskoho rehioniv* [Analysis of the influence of association with the European Union on the agricultural sector Chernihiv and Mykolayiv regions]. Chernihiv: Siverskyi tsentr pisliadyplomnoi osvity (in Ukrainian).

19. Tykhenko, V.S. (2014). Normatyvno-pravove zabezpechennia upravlinnia pryrodookhoronnyimi proektamy v Ukraini u konteksti Uhody asotsiatsii z YES [Regulatory support environmental management projects in Ukraine in the context of the Association Agreement with the EU]. *Naukovyi visnyk ChDIEU – Scientific Journal CHDIEU*, no. 3 (28), pp. 38–42 (in Ukrainian).

20. Potapenko, V.G. *Uhoda pro asotsiatsiiu z YES v sferi ekolohichnoi bezpeky ta staloho rozvytku: ochikuvani rezultaty, tsina pytannia* [Association Agreement with the EU in the field of environmental security and sustainable development, the expected results, the issue price]. Retrieved from <http://newukraineinstitute.org/media/news/437/file/Ugoda%20pro%20Asociaciyu%20z%20EU>.

21. Pro zatverdzhennia Natsionalnoho planu dii z okhorony navkolyshnoho pryrodnoho seredovyscha na 2011–2015 roky: Rozporiadzhennia vid 25 travnia 2011 r. № 577-r [On approval of the National Action Plan on Environmental Protection for 2011-2015: Resolution of 25 May 2011 № 577-p]. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/577-2011-p>.

Савченко Володимир Федорович – доктор економічних наук, професор, заслужений економіст України, Чернігівський національний технологічний університет (вул. Шевченка, 95, м. Чернігів, 14027, Україна).

Савченко Владимир Федорович – доктор экономических наук, профессор, заслуженный экономист Украины, Черниговский национальный технологический университет (ул. Шевченко, 95, г. Чернигов, 14027, Украина).

Savchenko Volodymyr – Doctor of Economics, Professor, Honored Economist of Ukraine, Chernihiv National University of Technology (95 Shevchenka Str., 14027 Chernihiv, Ukraine).